

Қорыта айтқанда, Алаш қозғалысының идеялары тәуелсіз Қазақстанның негізін қалауға үлкен ықпал етті. Олардың арман-мақсаттары мен еңбектері бүгінгі ұрпақ үшін ұлы мұра болып табылады. Тәуелсіз Қазақстанның қазіргі дамуы мен болашағы Алаш идеяларының өміршеңдігінің, сондай-ақ ұлттың мәдени және саяси дербестігін сақтап, оны дамыту жолындағы ұлы мұрасының дәлелі болып табылады. Алаш қозғалысының ұлт тарихындағы маңызы мен орны ешқашан ұмытылмайды және оның мұрасы әрдайым Қазақстанның болашағын айқындайтын маңызды күшке айналады [12].

Алаш қозғалысы қазақ халқының ұлттық санасын оятып, оның болашағын айқындауда шешуші рөл атқарды. Оның қайраткерлері жер мәселесін тек ұлттық байлық ретінде емес, қазақ халқының тұтастығы мен егемендігінің кепілі деп қарастырды. Жердің шекарасын белгілеу, табиғи байлықтарды қорғау және жерді ұлттық меншік ретінде сақтау идеялары – қазақ мемлекеттілігінің негізін қалаған қағидалар. Осылайша, Алаш қозғалысының мұрасы – Қазақстанның қазіргі және болашақтағы дамуы үшін баға жетпес рухани-мәдени қазына.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сейітқалиұлы Ж. «Алаш қозғалысының тарихы». - Астана: Фолиант, 2008.
2. Назарбаев Н. «Тәуелсіздік дәуірі». - Алматы: Білім, 2012.
3. Қасымов Қ. «Алаш партиясының құрылуы және оның саяси мәні». - Алматы: Қазақ университеті, 2007.
4. Шаханова З. «Қазақ мемлекеттілігінің қалыптасуы: Алаш қозғалысы және бүгінгі күн». - Алматы: Арыс, 2018.
5. Құдайбергенов Қ. «Алаш қозғалысы және ұлттық мәдениет». - Алматы: ҚазҰУ баспасы, 2014.
6. Нүрпейісов Ә. Қазақ жерін қорғау идеялары. – Астана: ҚазАқпарат, 2015.
7. Бөкейхан Ә. Таңдамалы шығармалар. – Алматы: Қазақ университеті, 1995.
8. Қойгелдиев М. (құраст.). Алаш және Алашорда. – Алматы: Ел-шежіре, 2008.
9. Мусин Т. Алаш қозғалысы және оның жер саясаты. – Алматы: Ғылым, 2007.
10. Әбдірахманов Б. Қазақтың тарихи жері. – Алматы: Ғылым, 2011.
11. Мұхамеджанов С. «Алаш қозғалысының тарихи маңызы». - Алматы: Ғылым, 2020.
12. Сейдахметұлы Б. «Алаш қозғалысы: Тарихи негіздер мен бүгінгі маңызы». - Алматы: Қазақ университеті, 2018.

## АЛАШ ИДЕЯСЫ ЖӘНЕ ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН

Ақбарова А.А.

Ғылыми жетекшісі: Қазақстан тарихы және ӘСП кафедрасының  
ассистент-профессоры Абдрахманова К.Ж.

Қарағанды медицина университеті

[asanovnaaiymka@gmail.com](mailto:asanovnaaiymka@gmail.com).

Қарағанды қаласы

Алаш идеясы – қазақ халқының азаттыққа, тәуелсіздікке ұмтылған ұлы мұраттарының жиынтығы. Бұл идея XX ғасырдың басында ұлт зиялыларының бастамасымен қалыптасып, қазақ қоғамының саяси, мәдени және рухани өмірінде маңызды рөл атқарды. Алаш зиялыларының басты мақсаты – қазақ халқының мемлекеттік егемендігін қалпына келтіру, оның болашағын қамтамасыз ету және мәдени-рухани жаңғыруға қол жеткізу болды. Қазақ халқының ұлттық тәуелсіздігі, мемлекеттілігін қалпына келтіру, ұлттың мәдени және саяси дербестігі үшін күрестің негізі болған ұлы қозғалыс. Бұл идеяның тарихы мен мазмұны Қазақстанның тәуелсіздігін қалыптастыруға жол ашты. Алаш қозғалысы мен оның мұрасы Тәуелсіз Қазақстанның құрылуына, ұлттың бірлігі мен дербес мемлекетін құруға үлкен әсер етті. Тәуелсіз Қазақстанның қалыптасуы кезінде Алаш идеялары айтарлықтай рөл атқарды. Алаш қозғалысының саяси, экономикалық және мәдени мұрасы тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік құрылымын қалыптастыруда негіз болды. Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстанда ұлттың тарихын қайта жаңғыртуға, ұлттық идеяларды алға жылжытуға бағытталған көптеген реформалар жасалды. Алаш қайраткерлерінің еңбектері мен идеялары еліміздің бүгінгі саясаты мен мәдени өмірінде ерекше орын алады.

Алаш идеясының қалыптасуы және оның мәні:

Ресей империясы кезінде қазақ халқының саяси, экономикалық және мәдени тәуелсіздігі шектелді. Ұлттық құндылықтарды сақтап қалу, отаршыл саясатқа қарсы тұру қажеттігі Алаш қозғалысының негізін қалады.

Алаш зиялыларының басты идеялары:

1. Ұлттық мемлекеттілік: Қазақ халқы өз жерінде өз мемлекетін құруы керек. Әлихан Бөкейханның сөзімен айтқанда, «Өз алдына ел болу – қазақтың тарихи мұраты».

2. Жердің тұтастығы: Қазақ жері халықтың негізгі байлығы ретінде сақталуы тиіс. Жер мәселесі – Алаш қозғалысының ең өзекті тақырыптарының бірі болды.

3. Білім мен ғылымды дамыту: Халықтың сауаттылығы мен білім деңгейін көтеру арқылы ұлттың болашағын қамтамасыз ету. Ахмет Байтұрсынұлы: «Мектеп – қазақ балаларының көзі ашылатын орын» деп, оқу-ағартудың маңызын ерекше атап өткен.

4. Ұлттық мәдениетті қорғау: Қазақ тілі, салт-дәстүрі, әдебиеті және рухани құндылықтары ұлттың негізі.

5. Саяси құқықтар мен әлеуметтік теңдік: Қазақ халқының басқа халықтармен тең құқықты болуын қамтамасыз ету.

Алаш қозғалысының тарихи негіздері:

Алаш идеясы Ресей империясының отаршыл саясаты жағдайында пайда болды. Патшалық билік қазақ жерін басып алып, халқын өздерінің отарына айналдырғанда, қазақ зиялылары халқының құқығын қорғау үшін саяси күреске шықты. Ахмет Байтұрсынұлы, Әлихан Бөкейхан, Міржақып Дулатұлы сияқты тұлғалар қазақ халқының азаттығы мен ұлттық бірлігі үшін күресті. Алаш Орда үкіметі құрылып, қазақ халқының тәуелсіздігін жариялау мақсатында түрлі бағдарламалар жасалды.

1. Ұлттық тәуелсіздік пен мемлекеттілік: Алаш қозғалысының басты мақсаты қазақ халқының саяси тәуелсіздігін, өз жерінде еркін өмір сүруін, ұлттық мемлекет құруды көздеді. Бұл идеяның түпкі мақсаты қазақтың мәдениеті мен тілін сақтау, мемлекеттілікті құру арқылы халықтың болашағын қамтамасыз ету болды.

2. Алаш автономиясы: 1917 жылы Алаш партиясы мен Алашорда үкіметі құрылып, қазақтың ұлттық автономиясы жарияланды. Бұл — қазақ тарихындағы маңызды кезең, себебі халықтың саяси дербестігін қалпына келтіруге ұмтылу болды. Алаш автономиясының тәуелсіз мемлекетке айналуының мүмкіндігі тек тарихи жағдайлардың ықпалымен жүзеге аспай қалды. Бірақ осы кезеңде жарияланған Алашорда үкіметі ұлттық мемлекет идеясын алға жылжытты.

3. Қазақтың білім мен ғылымды дамыту жолындағы ұмтылысы: Алаш зиялылары қазақ білім жүйесін қалыптастыруды басты міндет деп санады. Олар қазақ балаларына мектеп ашып, ұлттық мұраны сақтауды, өз тілінде білім беруді қалады. Алаштың басты қайраткерлері қазақ халқының ұлттық санасын оятып, елдің мәдени, әлеуметтік тұрмысын жақсартуға бағытталған реформаларды қолдады.

4. Қоғамдық теңдік пен әділеттілік: Алаш қозғалысының идеологиясы әлеуметтік теңдікті қолдады. Олар қоғамдағы барлық топтардың құқықтарын қорғап, халықтың қамын ойлады. Әлеуметтік әділеттілік идеологиясы бүкіл халықты біріктіруге қызмет етті. Бұл идеялар Қазақстанның қазіргі заманында да өзектілігін сақтайды, әсіресе әлеуметтік теңдік, құқық қорғау, қоғамдағы әділеттілік мәселелерінде көрініс табады.

1991 жылы Қазақстанның тәуелсіздігін жариялауы – Алаш идеяларының тарихи жалғасы. Бүгінгі Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік саясаты мен дамуы Алаш қайраткерлерінің армандарын жүзеге асыруға бағытталған. Мемлекеттік егемендік, жер тұтастығы, ұлттық құндылықтарды сақтау және рухани жаңғыру – Алаш мұраттарының заманауи көрінісі.

Тәуелсіздік жылдары Қазақстанның қол жеткізген жетістіктері:

❖ Халықаралық аренадағы танылуы: Қазақстан әлемдік саясатта беделді мемлекет ретінде қалыптасты.

❖ Экономикалық даму: Елде мұнай-газ секторы мен ауыл шаруашылығы өркендеп, халықтың өмір сүру деңгейі айтарлықтай жақсарды.

❖ Мәдени қайта өрлеу: Ұлттық мерекелер мен дәстүрлер жаңғыртылды, қазақ халқының тарихи тұлғаларына арналған монументтер мен мұражайлар ашылды.

❖ Рухани жаңғыру: Қазақ халқының тарихына, мәдениетіне және ұлттық құндылықтарына қайта оралу процесі басталды.

❖ Ұлттық мәдениет пен тілдің қайта жандануы.

❖ Экономикалық және саяси реформалар арқылы тұрақтылыққа қол жеткізу.

❖ Білім беру мен ғылым саласындағы жетістіктер.

Алаш мұрасы және тәуелсіздікке жол:

1991 жылы Қазақстан тәуелсіздігін алған кезде, бұл оқиға Алаш зиялыларының асақ армандарының орындалуы ретінде қабылданды. Алаш идеялары Қазақстанның ұлттық мемлекет ретінде қалыптасуына бағыт-бағдар берді.

Тәуелсіз Қазақстан мен Алаш мұраттарының сабақтастығы:

1. Мемлекеттік егемендік: Қазақстанның тәуелсіздігі Алаш зиялыларының «өз алдына ел болу» идеясын жүзеге асырды.

2. Ұлттық мәдениет пен тілдің қайта жандануы: Тәуелсіздік жылдары қазақ тілі мемлекеттік мәртебеге ие болды, ұлттық мәдениетке ерекше көңіл бөлінді.

3. Жердің тұтастығы: Қазақстанның халықаралық деңгейде танылған шекаралары – Алаш қайраткерлерінің жерді сақтау мұратының орындалуы.

4. Білім мен ғылымды дамыту: Тәуелсіздік алғаннан кейін білім беру саласында түбегейлі реформалар жүргізілді, Назарбаев университеті сияқты жоғары деңгейдегі оқу орындары құрылды.

Алаш идеясының заманауи Қазақстандағы рөлі

Алаш идеясы бүгінгі күні де өз маңызын жойған жоқ. Оның негізінде ұлттық рухты жаңғырту, тәуелсіздікті нығайту және мемлекет тұтастығын сақтау идеялары жатыр.

Алаш идеясының заманауи маңызы:

1. Жастар тәрбиесінде: Алаш қайраткерлерінің мұрасы отансүйгіштік пен ұлттық бірегейлікті қалыптастырудың негізі болып табылады.

2. Мемлекеттік саясатта: Экономикалық және саяси реформалар жүргізуде әділдік, теңдік және халық игілігін басшылыққа алу – Алаш мұраттарымен үндес.

3. Рухани жаңғыруда: Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев ұсынған «Рухани жаңғыру» бағдарламасы Алаш қайраткерлерінің идеяларына негізделген. Ұлттық бірегейлікті сақтау, ана тілін дәріптеу, мәдени мұраны қорғау – бұл Алаш ұстанымдары.

Алаш дәрігерлері және олардың ұлт саулығындағы рөлі: Алаш қозғалысында дәрігерлер ерекше орын алды. Олардың басты мақсаты тек халықтың денсаулығын жақсарту емес, сонымен бірге ұлттық сана-сезімді ояту, білім беру, әлеуметтік әділеттілікті орнату болды. Алаш қайраткерлерінің ішінде медицина саласында қызмет атқарған азаматтар ұлттың қоғамдық және саяси өміріне де белсене араласты. Олар қазақ даласында медициналық көмекті ұйымдастыру, халықты сауаттандыру, эпидемиялармен күресу және ұлттық медицина саласын дамытуда үлкен еңбек сіңірді.

Алаш дәрігерлері туралы жалпы мәлімет

Алаш дәрігерлері – қазақтың денсаулық сақтау саласының алғашқы кәсіби мамандары. Олар Ресейдің медициналық оқу орындарында білім алып, туған елінде қызмет етті. Алаш дәрігерлері өздерінің медициналық қызметін ұлттық тәуелсіздік идеяларымен байланыстырды.

Олардың негізгі қызметі:

1. Аурулардың алдын алу және емдеу.
2. Халық арасында гигиена мен санитария мәдениетін насихаттау.
3. Қазақ халқының денсаулық сақтау жүйесін ұйымдастыру.
4. Ұлт мүддесі үшін саяси және қоғамдық жұмыстарға араласу.

Танымал Алаш дәрігерлері:

1. Халел Досмұхамедов (1883–1939)

Білімі: Санкт-Петербург Императорлық әскери-медициналық академиясын тәмамдаған.

Қызметі: Алаш Орда үкіметінің мүшесі және ұлттық тәуелсіздік үшін күрескен қайраткер.

Қазақ даласында оба, сүзек сияқты жұқпалы ауруларға қарсы күрес жұмыстарын ұйымдастырды.

Санитарлық-гигиеналық ағарту жұмыстарын жүргізіп, қазақ халқына арналған медициналық құралдар мен еңбектер жазды.

Ұлттық медициналық терминологияның негізін қалаушылардың бірі болды.

2. Әбубәкір Алдияров (1877–1937)

Білімі: Санкт-Петербург университетінің медицина факультетін бітірген.

Қызметі: 1916 жылғы Ұлт-азаттық көтеріліс кезінде жараланғандарға және эпидемияға шалдыққан халыққа медициналық көмек көрсетті.

Алаш Орда үкіметінің жұмыстарына белсенді араласты.

Жұқпалы ауруларды емдеу және алдын алу шараларын ұйымдастыруда жетекшілік етті.

3. Біләл Мурзин (1888–1937)

Білімі: Томск медицина институтын аяқтаған.

Қызметі: Алаш қозғалысына қатысып, медициналық қызметпен қатар қоғамдық-саяси жұмыстар жүргізді.

Медициналық білімнің қолжетімділігін арттыруға тырысты және халық арасында санитарлық-гигиеналық мәдениетті насихаттады.

4. Нұрғали Төрекұлов (1892–1937)

Білімі: Қазан университетінің медицина факультетін бітірген.

Қызметі: Алаш Орда қозғалысына белсенді қатысқан.

Қазақ жерінде медициналық қызмет ұйымдастыруға атсалысты.

Санитарлық жағдайды жақсарту және эпидемиялармен күрес шараларына жетекшілік етті.

5. Айғаным Бекмағамбетова (1878–1931)

Қазақ әйелдерінен шыққан алғашқы дәрігерлердің бірі.

Қызметі: Халық арасында балалар мен аналардың денсаулығын жақсарту мақсатында еңбек етті.

Әйелдерге медициналық көмек көрсету ісінде маңызды рөл атқарды.

6. Сейітқали Мендешев (1882–1938)

Білімі: Омбының ветеринарлық және медицина саласындағы оқу орындарын бітірген.

Қызметі: Алаш қозғалысына қатысқан.

Санитарлық және эпидемиологиялық жағдайларды жақсарту бойынша ұсыныстар жасап, оларды іске асырды.

7. Жақып Ақбаев (1876–1934)

Білімі: Санкт-Петербург университетінің заң факультетін бітіргенімен, денсаулық сақтау мен әлеуметтік әділеттілік мәселелеріне ерекше көңіл бөлді.

Қызметі: Алаш қозғалысының белсенді мүшесі.  
Медицина мен құқық саласын байланыстыра отырып, халықтың медициналық көмек алу құқығын қорғауға атсалысты.

Эпидемиялар кезінде халықты қорғау шараларын ұйымдастыруда маңызды рөл атқарды.

8. Мұхамеджан Тынышбаев (1879–1937)

Білімі: Императорлық Санкт-Петербург университетінде білім алған.

Қызметі: Негізінен инженер ретінде танылғанымен, Алаш қозғалысы кезінде денсаулық сақтау мәселелеріне назар аударып, медициналық қызметті ұйымдастыруға қатысты.

Халық арасында оба мен сүзек сияқты эпидемияларға қарсы күресте ұйымдастыру жұмыстарын жүргізді.

9. Жанша Досмұхамедов (1887–1937)

Білімі: Мәскеу университетінің заң факультетін тәмамдаған.

Қызметі: Халықтың әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешуге атсалысты.

Денсаулық сақтау мен білім беру саласын дамытуға қолдау көрсетті.

10. Санжар Асфендияров (1889–1938)

Білімі: Санкт-Петербург әскери-медициналық академиясында оқыған.

Қызметі: Қазақстанның денсаулық сақтау саласын ұйымдастыруда үлкен үлес қосқан тұлға.

Қазақстандағы медициналық білім беру жүйесін дамытуда маңызды рөл атқарды. Оның есімімен Қазақ ұлттық медициналық университеті аталады.

Эпидемиялармен күресу және медициналық қызметті ауылдық жерлерге жеткізу жұмыстарын атқарды.

11. Рақымжан Қошқарбаев (1887–1927)

Білімі: Қазан университетінің медицина факультетін тәмамдаған.

Қызметі: Ауылдық жерлерде медициналық қызмет көрсеткен алғашқы дәрігерлердің бірі.

Халықты гигиена ережелерін сақтауға үйретіп, балалар мен аналардың денсаулығын жақсартуға ерекше көңіл бөлді.

12. Ахмет Баржақсин (1873–1938)

Білімі: Саратов университетінде білім алған.

Қызметі: Қазақ даласында жұқпалы аурулармен күресу ісінде белсенді жұмыс істеді.

Денсаулық сақтау жүйесін реформалауға атсалысып, ауылдық аймақтарда медициналық қызметті дамытуға күш салды.

13. Елдес Омаров (1892–1937)

Қызметі: Негізінен педагогика мен лингвистика саласында танымал, бірақ денсаулық сақтау мен халықтың әл-ауқатын жақсарту бағытында белсенді әрекет етті.

Алаш қозғалысының идеологиясын медицина саласына енгізуде белсенділік танытты.

14. Сәдуақас Сейфуллин (1894–1938)

Қызметі: Әлеуметтік әділеттілік мәселелерін шешуде және медицина саласына мемлекеттік қолдау көрсету қажеттілігін дәріптеді.

Медициналық білімді халық арасында насихаттау ісіне араласты.

Қорытынды:

Алаш идеясы – қазақ халқының ұлттық тәуелсіздікке деген ұмтылысының символы. Тәуелсіз Қазақстан Алаш қайраткерлерінің асыл мұраттарын жалғастырушы мемлекет ретінде ұлттық бірегейлікті сақтауға, экономикалық және рухани өрлеуге бағытталған жолда.

Бүгінгі ұрпақ Алаш қайраткерлерінің батылдығы мен табандылығын үлгі тұтуы қажет. Алаш идеясы – тәуелсіз Қазақстанның тұрақты дамуы мен жарқын болашағының негізі. Алаш дәрігерлері ұлттың денсаулығын сақтауда және халықты ағартуда үлкен еңбек сіңірді. Олардың медициналық қызметі тек емдеумен шектелмей, ұлттық сапа-сезімді оятуға, қазақ қоғамын жаңғыртуға бағытталды. Бүгінгі Тәуелсіз Қазақстанның медицина саласында жеткен табыстары Алаш дәрігерлерінің іргетасын қалаған ізгі мұраттарымен тығыз байланысты. Халел Досмұхамедов сияқты тұлғалардың еңбегін білу және оларды насихаттау – ұлттың рухани жаңғыруының негізі. Алаш дәрігерлерінің идеялары мен іс-әрекеттері қазіргі медицина мен қоғамдық денсаулық сақтау саласында да өзектілігін жойған жоқ. Алаш дәрігерлері – ұлттық медицина мен қоғамдық денсаулық сақтау саласының негізін қалаушылар. Олар тек халықтың денсаулығын сақтаумен ғана шектелмей, ұлттың тәуелсіздігі мен рухани жаңғыруы жолында да аянбай еңбек етті. Бүгінгі Қазақстандағы медициналық жетістіктер олардың ұлы мұрасының жалғасы болып табылады. Халел Досмұхамедов, Санжар Асфендияров сияқты дәрігерлердің еңбектері мен есімдерін құрметтеу – ұлт тарихына деген адалдықтың көрінісі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қойгелдиев, М. Алаш қозғалысы. - Алматы: Санат, 1995. – <https://kitap.kz/>
2. Нұрпейіс, К. Алаш хәм Алашорда. - Алматы: Атамұра, 1995.
3. Халел Досмұхамедов. Қазақ халқының ауру-сырқауы және оларды емдеу жолдары. - Орынбор: Қазақ баспасы, 1924. – <https://e-history.kz/>
4. Асфендияров, С. Қазақстандағы денсаулық сақтау тарихы. - Алматы: Ғылым, 1993.

5. Жиреншин Ә. Алаш Орда тарихы. - Алматы: Қазақстан, 1996.
6. "Қазақ" газеті материалдары (1913–1918). - Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2005. – <https://kazneb.kz/>
7. ҚР Ұлттық Ғылым Академиясы. Алаш қайраткерлерінің еңбектері. - Алматы: Ғылым, 2008. – <https://nabr.kz/>
8. Тілеухан, Ә. Ұлт саулығы жолындағы Алаш дәрігерлері. //Қазақстан тарихы журналы, 2018. <https://edu.e-history.kz/>–
9. Сейтқазы, А. Алаш зиялылары және медицина саласындағы қызметі. // Тарих және мәдениет журналы, 2019.
10. Әлихан Бөкейхан Алаш және денсаулық сақтау мәселелері туралы мақалалары.<https://abai.kz/>

## **БАҚЫТЖАН ҚАРАТАЕВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ЗИЯЛЫЛАРЫ: ҰЛТТЫҚ САНА МЕН ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ**

Құспанова А. Е.

Ғылыми жетекшісі: т.ғ.к., аға оқытушы Байбулсинова А.С.

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті

[almow\\_98@mail.ru](mailto:almow_98@mail.ru)

Орал қ.

Андатпа: бұл мақалада қазақтың белгілі қайраткері, заңгер және ағартушы Бақытжан Қаратаев пен оның қазақ зиялылары арасындағы орны жан-жақты талданады. Автор тарихи деректер мен мұрағаттық материалдарды пайдалана отырып, Бақытжан Қаратаевтың ұлттық сана-сезімді оятудағы және қазақ халқының құқықтарын қорғаудағы қызметін сипаттайды. Мақалада сондай-ақ Қаратаевтың заңгер ретіндегі қызметі, оның ұлттық мүддені қорғаудағы рөлі және қазақ зиялыларымен бірге жүргізген қоғамдық қызметі қарастырылады. Оның идеялық мұрасы бүгінгі таңда да өзектілігін жоғалтпаған және тәуелсіз Қазақстанның дамуына негіз болатын рухани тірек ретінде маңызды. Бақытжан Қаратаев пен оның әулетінің ағартушылық және мәдениет саласындағы рөлі қазақ халқының рухани дамуына зор ықпал етіп, жас ұрпаққа үлгі болары сөзсіз. Мақаланың негізгі мақсаты – тарихи тұлғалар мен олардың әулеттерінің еңбегін зерделеу арқылы қазіргі жастарға тағылымды үлгі көрсету және ұлттық сананы нығайту.

Аннотация: в данной статье всесторонне анализируется место известного казахского деятеля, юриста и просветителя Бахытжана Каратаева среди казахской интеллигенции. Автор, используя исторические данные и архивные материалы, описывает вклад Каратаева в пробуждение национального сознания и защиту прав казахского народа. В статье также рассматривается деятельность Каратаева как юриста, его роль в защите национальных интересов и общественная деятельность, проведенная им вместе с другими казахскими интеллигентами. Его идейное наследие и сегодня сохраняет свою актуальность и служит духовной основой для развития независимого Казахстана. Образовательная и культурная деятельность Бахытжана Каратаева и его семьи оказывает значительное влияние на духовное развитие казахского общества и является примером для подрастающего поколения. Основная цель статьи — изучение трудов исторических личностей и их семей для того, чтобы показать современным молодым людям поучительный пример и укрепить национальное сознание.

Annotation: this article provides a comprehensive analysis of the place of the renowned Kazakh public figure, lawyer, and educator Bakhytzhhan Karataev among the Kazakh intelligentsia. Utilizing historical data and archival materials, the author describes Karataev's contribution to awakening national consciousness and protecting the rights of the Kazakh people. The article also discusses Karataev's work as a lawyer, his role in defending national interests, and the public activities he conducted together with other Kazakh intellectuals. His ideological heritage remains relevant today and serves as an important spiritual foundation for the development of an independent Kazakhstan. The educational and cultural contributions of Bakhytzhhan Karataev and his family have had a significant impact on the spiritual development of Kazakh society and serve as an example for future generations. The main goal of the article is to study the works of historical figures and their families to provide a valuable and instructive example for modern youth and to strengthen national identity.

Түйінді сөздер: қазақ зиялылары, Бақытжан Қаратаев, ұлттық сана, құқық қорғау, ағартушылық, қоғамдық қызмет, заңгер, тарихи мұра, идеялық тұғырлар.

Кіріспе: қазақ қоғамының саяси және мәдени дамуына үлкен үлес қосқан тарихи тұлғалар арасында Бақытжан Қаратаевтың орны ерекше. Қаратаев – алғашқы қазақ заңгерлерінің бірі әрі ұлт болашағы үшін аянбай еңбек еткен ұлы қайраткер. Ол өзінің өмірін қазақ халқының құқықтық, мәдени және саяси жағдайын жақсартуға арнады. Қаратаевтың өмірі мен оның әулетінің тарихы қазақ халқының ағартушылық пен ұлттық санасының қалыптасу кезеңдерімен тығыз байланысты.

Бақытжан Қаратаевтың қызметі Ресей империясы кезеңінде, қазақ жерінде үлкен саяси және әлеуметтік өзгерістер орын алған заманда өтті. Бұл өзгерістерге қарамастан, Қаратаев өз халқының құқықтары мен мүдделерін қорғауға бар күшін салды. Ол жер мәселесі, құқық теңдігі және білім алу құқығы үшін күресті. Оның көзқарастары мен идеялары отаршылдық жүйеге қарсы тұруға және қазақ қоғамының ұлттық санасын